

A RUSZIN NÉP.

A Kárpátok északkeleti félholdjának visszacsatolásával a felmérhetetlen értékeket rejtegető hatalmas terület mellett néhány százezer főnyi olyan lakossal gyarapodott Magyarország, amelynek visszatérése sok jó tulajdonságával nagy nyeresége az országnak. Az északkeleti Kárpátok mély völgyeiben és havasain élő szegény ruszin vagy magyarorosz nép a végtelenségig szerény és kisigényű, rendkívül szorgalmas, istenfélő, tisztességes és kötelességtudó, amellyel a rendészeti hatóságoknak éppúgy, mint a közigazgatásnak kevés összeütközése támad. A ruszin nép élete folytonos nehéz munkában telik mostoha körülmények között és bár legtöbbjük nyomorúságban él nagyszámú családjával együtt, a nehéz életet a mély vallásosságból eredő türelemmel viselik.

²¹⁾ Apponyi világnézete. Bpest, 1935.

²²⁾ Pethő Sándor: Gróf Apponyi Albert. 31. lap. Návay Lajos; Apponyi törvényei, Budapesti Szemle 1909, évf.

Csodálatos igénytelenségük és türelmük például szolgálhatna más, lényegesen jobb viszonyok között élő emberek számára.

Pedig ezek a derek kárpátoroszok némely helyen ugyancsak szűkösen élnek. Leginkább azokon a vidékeken, ahol a hegyek alakulása vagy az ősi erdőségek miatt a házak melletti kis veteményeskerten kívül más földje nincs a ruszin parasztnak. Ilyen vidéken a derek ruszinok elsősorban állattenyésztésből tartják fenn magukat, erdei munkákra járnak a kincstári erdőkbe, tuta-jozásnál segédkeznek, útépitéseknél dolgoznak, a nők pedig a ház körül foglalatoskodnak és az egyszerű szépségű, de nemes ízléssel készített népművészeti holmikot dolgozzák ki.

Különösen a hosszú, kemény télen nehéz a jóra való ruszin nép sorsa. Ilyenkor a havasok oldalain és gerincein, a folyók feletti dombokon elszórtan megbújít faházak egyszerű lakói kizáróan abból élnek hónapokon keresztül, amit a tejelő háziállatok és a baromfiak szolgáltatnak. Tej, aludttej, túró, tojás egész télen a szegény ruszin családok egyetlen tápláléka, ezt eszik hat-hét hónapra át és sokszor még kenyерük sincsen. A kenyерük különben majdnem mindig sovány kukoricakenyér; amelyet csak néha tudnak felváltani jobbal, ha városba jutnak vagy pedig sikerült aratásra szerződniek a magyar Alföldre.

Nyáridején mégis valamivel rendesebb a ruszin nép táplálkozása. Ilyenkor hús is akad, főzelékfélét is természetnek s ezek a ritkán előforduló csemegék megízésítik a tartósan egyhangú étrendet.

Tavaszból ősziig, a havasi rossz idő beálltaig, a ruszin férfiak túlnyomó része a távoli, magas, nehezen hozzáférhető havasokban él. Oda hajtják fel a kis faluk szerény állatállományát: az apró rövidszarvú, füstszínű teheneket, a juhokat és a fekete-fehér vagy fekete kecskéket.

Fenn a havasokban a sejtelmesen zúgó, fűszeres illatú fenyveserdők között hatalmas legelők terülnek el. Az állatok el-elszédnek a ritkás erdőkben, a felhőkbe nyúló vén jegenyefenyők között, az omló, vastag köd, vagy a gyakran hulló havasi zápor elrejtje őket és hogy merre járnak csak mélabús csengők szava jelzi a pásztornak, aki a hideg eső elől esetleg beveszi magát valami sűrű bozótba, a földig boruló fenyőlomb alá s irhasubájára heveredve várja rejtekében az idő jobbrafordulását. Este pedig levonul az egész csorda a valamivel mélyebben fekvő havasi gazdaságba, a fenyőgerendákból és deszkákból összerótt apró házakhoz, ahol kezdetleges istállók várják éjjeli szállásra az állatokat.

Az állati termékeket érdekes módon szállítják le naponta a havasi legelőkről. A megaludt tejet keskeny, hosszúkás, 20—25 literes fahordókba töltik s egy-egy mokány kis hegyi ló hátára két hordót kötnek. A két hordó közé még vastag zacskókat raknak, ezekben vajot és túró, sajtot szállítanak. Ezeket a faluban működő tejszővetkezetbe küldik, ahol már mindennek helye van

Küzdelmes, fárasztó az út, amelyet egy-egy ilyen megterhelt ló megtesz. Sokszor órákig kell járnia a rideg, nedves kárpáti ősfenyvesek sáros, köves úttalan útját, miközben a fáradt, éhes lovacska hatalmasakat botlik vagy megcsúszik a mély sárban és csodák-csodájára: sem el nem vágódik, sem lábát nem törí a szakadékos útban. Minden lépését aggodalmas óvatossággal teszi meg a megterhelt ló, végtelen türelemmel végzi akrobata ügyességet kívánó vándorlását s épségben ér le a célhoz. Visszamenet sem könnyebb az útja, mert akkor az üres aludttejes hordók tetejébe még felül a hátára a gazdája is.

A havason gondozásban levő állatok után a pásztorok terményben kapják meg a bért. Általában szokás, hogy ahány napig van fenn a tehén, birka vagy kecske a havasi legelőn, annyi liter tejet kap őrzési és gondozási díjúl a pásztor.

A havason megforduló turistákat az emberek csodálkozással fogadják és merően megbámulják állataik is.

A pásztorokodás ősi jellege azonban ma már majdnem teljesen kiveszett. Az egykori pásztorpátriárkák elmúltak, emléküket behavazta a feledés. A pásztorokodást inkább fiatal legények üzik, ezek is csak átmeneti foglalkozás gyanánt. A régi pásztorélet ma is fellelhető maradványai a szép népdalok, amelyek a pásztorokodást eleven színekkel tükrözik.

Havasi gazdaságoknak lehet nevezni azokat a háztartásokat is, amelyek ezen a vidéken mindenütt feltalálhatók, a szelíd dombok oldalában csakúgy, mint a zord fenyvesek egv-egy nagyobb tisztásán, a havasok erősen lejtős oldalában, vagy keskeny völgyek fenekén, a folyók mentén vagy a falvaktól messzire eső, elhagyatott vidékeken. Szegényes, szerény gazdaságok ezek. A házak feketére öregedett faépületek, amelyeket vastag, durván faragott fenyőgerendákból rótták össze. A gerendák közötti hézagokat vastagon teletömökdiik száraz mohával. A tetőzet hosszú, széles fenyődeszkákból készült. Egy-két piciny ablak és alacsony ajtó van az út felé néző falon.

A legelterjedtebb ruszin háztípus az istállólakás, amely — mint a német néprajzi kutatások megállapították — alaprajzát és beosztását illetően, középnémet eredetű. Tulajdonképpen lakrésze azonban az ósláv egyszobás házra vall. A szántalpakhoz hasonló négy főgerendára épített faház három részből áll: középen van a bejárat, amely egy bedeszkázott, kisebb helyiség, itt van a ház ajtaja. Itt nyílik jobbra a háziállatok helyisége, balra pedig a lakószoba.

És ezekben az ódon faházakban élő emberek lelkiisége is ugyanolyan ősi és változatlan, mint maga a ház. A hegylakó ruszinok ma is híven őrzik a település kezdeti művelődési fokát és azt a pátriárkális társadalmi berendezkedést, amelyben a nagycsalád-rendszer körül csoportosul az élet, ki-ki a család szűk keretei és lehetőségei között éli életét és végzi munkáját.

Ha bemegyünk egy ilyen vén ruszin faházba, minden tárgy, az egész „berendezés“ a legteljesebb igénytelenségről tanúskodik. Bútorzat, szobadisz, a lakók kényelmére szolgáló holmi alig van. Először egy kisebb, előszobaféle, padozatlan szobácskába lépünk, abból nyílik az egyetlen lakószoba, amely már padlózott, hiszen az a ritka dolog, ami itt fillérekebe kerül — a fa. A dísztelen, alig bútorozott szobában nappal is, éjszakánként pedig elengedhetetlenül együtt vannak az emberekkel a kisebb háziállatok is, ami a kárpáti zord telek idején talán még kellemes is, hiszen sok élőlény melege jó védekezés a nagy hidegek ellen. Azt mondják, hogy ezek a faházak éppenséggel nem hidegek, sőt jóval melegebbek, mint a kőből vagy földből készült épületek.

Egy-egy ilyen faház építése meglehetősen kevésbe kerül. Két-szobás, előszobás, előrészen üveges verandás kiképzésű faház ezer pengőből kikerül, míg egyszobás kivitelben, szerényebb formában, fafaragások nélkül ennek a feléért építik meg. (Egy ruszin paraszt évi átlagkeresete 300 pengő.) Az egészen egyszerű, szegényes ruszin faházak pedig, amelyeket maga a gazda néhány rokona vagy barátja segítségével ró össze, még ennél is kevesebbe kerülnek.

Az itt élő szegény zsidóság is jórészt földműveléssel, pásztorkodással, fuvarozással, erdei, ipari munkával keresi kenyerét. Egy szóval ugyanazt a kétkézi, sovány keresetet nyújtó munkát végzik, mint a parasztok.

A ruszinoknál a termelés teljesen zárt házi gazdaság jegyében bonyolódik le, az ipar kizárólagos alapja a háziipar. A földművelés gépi eszközökkel folytatott módja itt ismeretlen és még a nagyobb községek közelében is láthatunk faekével szántó parasztokat.

Egyébként a ruszin nép mindenre fát használ, akár házát, akár gazdasági eszközeit és szerszámaint, akár edényeit készíti el. A mindennapi használati tárgyak és kéziipari szerszámok, evőeszközök, ládák, kulcsok, kannák, hordók, vedrek és különféle edények mind fából készülnek, még pedig leleményes változatossággal és nagy gyakorlati érzéket eláruló kivitelben.

A ruszin fakultúra legszebb tanújelei a fatemplomok, amelyeknek egyik-másika tökéletes mestermű. A ruszin fatemplom általában két stílus szerint, csúcsíves tornyokkal épül. Az első magasra nyúlik, mint az erdélyi szász vártemplomok, a másik pedig különálló haranglábbal épül, amelyre három-öt, de néha kilenc tagból álló pagodaszerű tetőzet borul. Még a legkisebb, legszánalmasabb ruszin hegyifalunak is van ilyen fatemploma, nem egyszer több is.

A fakultura megnyilvánul más téren is. Rengeteg fafaragás készül a havasok világában: dohányszelencék, dobozok, fokokok, dísz tárgyak, tálcák, képkeretek, szivartárcák, sőtartók, díszdobozok stb., továbbá a különféle zeneszerszámokat is a táj főanyagából állítják össze. A furulyák és flóták fajtáit láthatjuk itt, mind fából, de legérdekesebb valamennyi zeneszerszámuk között a két

méternél is hosszabb hatalmas trombita amelynek hangja ércezen, mélyen zendül meg és hasonlít az orgonaszó bugásához. Ezzel hegyről-hegyre muzsikálják át a szép ruszin népdalokat és a havasok világa visszhangzik a mélabús orgonabúgástól.

A ruszin nép gazdasági életében figyelemreméltó hatása lehet a nők népművészetének, ha sikerül azt felvevőképes piacok biztosításával lélczethcz juttatni. Úgy értjük ezt, hogy tekintélyes szervnek vagy szervezetnek ki kell ragadnia a mai, legtöbbször önös nyereszkesedésre és kizsákmányolásra (munkabéruzsora stb.) berendezkedett magánvállalkozók kezéből a népművészeti holmik gyártását és forgalombahozatálát és bel- és külföldön széles körben bevezetni ezeket a nemes szépségű, tarka, ösztönös művészettel készült kézimunkákat, fafaragásokat, bőrmunkákat, fakéregre égetett figurális dolgokat, gyöngyfüzéreket stb. Formában, színben, harmóniában, mintában őseredeti művészetet nyújtanak a ruszin kézimunkák, akár a női vagy férfi ingblúzok tarka, de mindenkor ízléses és összhangzatos hímzéseit nézzük, amelyek a nyakon, a két kézelőn és az ujj két vállalatti részén vannak, akár pétiig a színes gyöngyökből öszerótt női öveket.

A ruszin népművészetnek ezekkel a minden egyszerű lelket megfogó termékeivel azonban nemcsak a ruszin nép foglalkozik keresetszerűen, hanem a köztük élő zsidóság fiatalja is. Sőt azok a vállalkozók és kereskedők, akik nagy forgalmat bonyolítanak le, csak másodsorban alkalmaznak ruszin hímzőnőket, elsősorba a maguk felebarátait dolgoztatják. Így a ruszin nők, akik tulajdonképpen kitalálták és megálmodták ezeket a pazar mintákat, kevés munkaalkalomhoz jutnak, legalább is közvetlen megbízásból. Ha pedig megrendelés nélkül készítenek dolgokat, a kereskedők egyrésze kihasználja kényszerhelyzetüket és igyekszik potom áron összevásárolni a kézimunkákat.

Rahón, Kőrösmezőn, Havasalján és a többi nagyobb helységben a lakóházak utcára nyíló ablakaiban mindenütt láthatunk zsidó leányokat, amint ingblúzokat hímeznek és zsidó fiúcskákat — sokszor elemi iskolás korban levőket is — akik női öveket és nyakkötőket készítenek színes üveggyöngyökből. Az apró gyermekek szorgalmasan öltögetik a tút és a szívárványszínekben pompázó „eredeti“ ruszin népművészeti tárgyakkal bőségesen ellátják az üzleteket és ezzel alaposan lenyomják az árakat. Akárhány élelmes kisgyerek a magakészítette gyöngyökkel, lógós óraláncokkal és erszényekkel nyomon követi a turistákat, idegeneket és szívs erőszakossággal igyekszik elsózni a tarka holmit.

A nagy verseny eredményezte azután azt, hogy maguk a ruszinok alig tudnak keresni kézimunkázással. Így például egy női öv gyöngyeinek felfűzéséért, ami ugyancsak szemetrontó és nagy figyelmet követelő munka nem is régen még, 35 fillér munkadíjat kapott a ruszin nő. Ebből a munkából a leggyakorlottabb gyöngyfűző sem tud egésznapi munkával másfélnél többet elkészíteni.

A pár filléres munkadíjat sem mindig pénzben kapják meg, hanem denaturált szeszben, ami itt a szegény ruszin népnek fő itala . . .

Egy-egy női öv ára a kereskedelmi forgalomban — normális időben — 2.80—5 pengő, az óralánc ára 1—1.30 pengő, a nyakra való gyöngyhímzés ára 1.20—2 pengő. Ha leszámítjuk a nagyban vásárolt, olcsó üvegyöngy beszerzési árát, kiviláglik, hogy a közvetítő kereskedelem igen jó üzletet csinál.

Felvetődik a kérdés: miért nem maguk a ruszinok foglalkoznak a saját népművészeti termékeik előállításával és forgalombahozásával? Ennek több oka is van. Az egyik legfontosabb az, hogy a ruszinok nem ismerik a beszerzési forrásokat, ahonnan mázsaszám és természetesen nagybani áron tudnák vásárolni a színes üvegyöngyöket. Ha véletlenül meg is tudják ilyen fővárosi vagy külföldi nagykereskedés címét, a vállalat a helyi boltosok információját kérte és ennek alapján visszautasította a parasztok részéről történt megrendeléseket. A másik fontosabb ok az, hogy a szegény ruszinoknak nincs helyiségük, vállalkozásuk, ahol elhelyezni, raktározni és kirakatokban állandóan közszemlén tartani lehetne a színpompás holmikat. És harmadszor: miután földhözragadott szegények, nincs tőkéjük a kezdeti befektetésekhez.

Mindezek olyan kérdések és nehézségek, amelyek megoldásra várnak. Talán állami segítséggel, esetleg szövetkezeti támogatással (Hangya, Szövetkezeti Bolt stb.) lehetne rendet teremteni és segíteni a derék népen, amely minden támogatást megérdemel, ami — tekintettel szociális helyzetük lényeges megjavulásának lehetőségére — elsőrendű állami érdek is.

Meg kell emlékeznünk a ruszin nép nagy csapásáról, amely okozati összefüggésben van nagy szegénységével. Ez a spirituszivás „élvezete“.

A havasokról és a távoli hegyi tanyákról a kincstári erdőkben napszámosmunkát végző ruszinok szombaton délután kapják meg heti munkájuk bérét a kincstári fizetőhelyen. A fizetés után Andrej vagy Vaszilij, aki hat napot baromi munkában töltött és fenn aludt társaival a nedves, hideg kárpáti fenyvesekben, az erdei munkahelyen, beül a Chájim vagy Áncsel spirituszgőzös csapszékébe és számlálatlanul dönti magába a denaturált szesz decijeit ... A mértéktelenül vedelő férfiakhoz csakhamar csatlakoznak a nők is és Olena vagy Marika — pompásan hímzett blúzokban és színes fehér bekecskékben — szintén neki-buzdulnak és isszák a bűzös spirituszt . . . Nemsokára keresztbe áll a szeme az egész társaságnak, aztán halk nótaszóval, dülöngélve, esetelve botolva vitatkozás közben elindulnak hazafelé, fel a messzi havasokra.

Kétségtelen, hogy a tetet-jelket megnyomorító spirituszivás szenvedélyét ki kell irtani ebből a derék, hangyaszorgalmú népből, mert e méregnek élvezete szörnyű következményekkel jár

az utódokra is. Ezen a téren is sürgős tennivalói vannak az államnak.

A helyzetet súlyosbítja, hogy egyes munkaadók pénz helyett szívesebben adnak spirituszt a ruszin munkásnak vagy alkalmi házi cselédnek s a szörnyű méreghez így éppen elég oldalról és könnyen hozzájuthatnak.

Talán a túlzott alkoholfogyasztásnak következménye a ruszinok második nagy csapása: a hihetetlen arányokban elterjedt vér-baj is. A derék nép magas százalékgig szerencsétlen áldozata ennek a veszedelmes betegségnek. A gyógykezelés rendkívül nehézségekkel jár, miután a lakosság elszórtan, óriási távolságokban lakik, s így a kezelés bonyodalmas és nem kielégítő. Sok beteg pedig nem is tudja betegségének veszedelmes voltát, nem gyógykezelési és így állandó a fertőzés és terjesztés veszedelme is.

De amilyen mértéktelen a ruszin paraszt az ivásban, éppen olyan állhatatos és szorgalmas a templomozásban. Vasárnaponként és görögkatolikus ünnepnapokon még a legtávolabbi — öt-hat óra járásnyira lakó — havasi lakos is leszáll a faluba, hogy résztvegyen nagy áhítattal a szentmisén és a szentbeszédén. Ünnepnapokon a kis ruszin fatemplom vagy a nagyobb községbeli kőtemplom zsúfolásig megtelik vallásos áhítatba merült ruszin nőkkel és férfiakkal, akik jellegzetes öltözékükben mennek el az Isten házába. Ilyenkor a legjobb és legtisztább holmijaikat viselik, ami olyan káprázatos és szivárványszerű színpompát nyújt, hogy a néző nem tud betelni a gyönyörűséggel.

Érdekes a hívek templomba érkezése is. A ruszin templomoknak hatalmas, füvel benőtt, óriásfák árnyékában meghúzódó udvaruk van, a közepén görög kereszttel. Ahogy bejön egy-egy hívő az udvarra, a nagy kereszt elé járul, térdet hajt, aztán a homlokára és a mellére felrajzolja a kereszt jelét. Ezután lehajol és csókkal illeti a keresztet, vagy a kőtalapzatot. Most elindul a templom bejárata felé. A kereszt előtt a magas fűben koldus térdel és fejét majdnem a térdére hajtva halkán mormol valami imádságot. A kezében hosszú rúdon ezüst kereszt, körülötte színes, hosszú szalagok lengedeznek. A ruszin hívő már előre elkészített „piculát“ dob a koldus kalapjába, aztán méltóságteljes lassúsággal bevonul a templomba.

A nők között bámulatos, hibátlan szépségek nagy számmal akadnak. Szép, szabályos, pici arcú, tejfehér bőrű fiatal lányok, két fonatba font hosszú szőke hajjal, pirospozsgás arccal, mosolygó, nefelejtskék szemekkel. A természetük, alakjuknak vonalai hibátlanok. Városi ruhákban, más körülmények között, ugyancsak feltűnnének szépségükkkel, gyermekes bájukkal. Viseletük a szokásos ruszin női öltözék: hímzett fehér blúz, felette a bárányszőrű bekecs, a gozsuk. fehér vászonszoknya, amelyet kötényszerű, kétoldalt övig hasított piros-barna szoknya, a katrinca borít, a fejükön pipacsörös fejkendő, lábukon pedig bocskor vagy pedig —

Bata-cipő . . . Tarka eleven, színes, kedves, üdítő látvány.

Mély vallásossága mellett a ruszin nép néphiedelmet is őriz leikében. Ilyen a bizonyos babonás mellékértelmet hordozó djid-szó, míg az otthont őrző szellemet djiky-nek nevezik. A kereszténység előtti korból erednek ezek a dolgok, a Krisztus előtti időkben nagy szerepet játszott ősi kultusz maradványai, amelyek kiirthatatlanok. Ezek az egykori szellemek ma a gonoszságot képviselik egy olyan népnél, amely mélységes vallásossága mellett is babonás-

Az ősi kultuszokból egyik-másik szokás épségben visszamaradt napjainkig és a keresztény ünnepek külsőségei között él tovább. Ilyen a húsvéti ételek megszentelésének szokása és a karácsonyi gabonakéve és szalmahintés szokása.

A húsvéti ételszentelés — jobb időkben — káprázatos színpompa között bonyolódott le. A ruszin asszonyok a templom előtt hosszú sorokban kosarakat, hordókat és ládákat állítanak fel, bennük vagy rajtuk legkülönbözőbb ünnepi ételeket, művészi formákban sült kenyeret, húst, kolbászt, tarkára festett húsvéti tojásokat tesznek ki. A kosarakat gazdagon hímzett, tarka, színpompás térítőkkal borítják le. Maguk a nők legpompásabb ruháikba öltöznek ilyenkor. Amikor a pap érkezését jelentik, meggyűjtják a szentelt gyertyákat, mire megjelenik a pap, díszes öltözkében, nagy kísérettel és szenteltvízzel meghinti, füstölővel megfüstöli, szent szavakkal megáldja az ünnepi élelmiszereket.

Amint megtörtént az ünnepi szertartás, az asszonyok lázas sietséggel ragadják fel kosaraikat és rohanvást igyekeznek vele hazafelé. Mindenki fut, rohan. A babonás hit ugyanis azt tartja, hogy aki az ételszentelésből utolsónak érkezik haza, a következő évben meghal . . . íme, a mély vallásosság és az ősi, pogány babona hogyan kapcsolódnak egybe.

Ősi pogány eredetű szokás volt a pogány áldozati ételek felajánlása. Egy, a IX. századból való és a szláv hegylakókról szóló irat ezt mondja: „Valamely családtag elhunytának évfordulóján a hátramaradottak pompás ételeket és mintegy húsz korsó bort visznek ki az elhunyt sírjára. Itt összegyűl a rokonság és a kegyeletes ünnep eszem-iszommal ér véget.“

Karácsonykor a lakószoba sarokasztalára gabonakévécskéket helyeznek. Melléjük három ünnepi kalácsot vagy kenyeret, amelyet gyertyák és zabkalászkok díszítenek. A padlóra szalmát hincenek, annak emlékeztetere, hogy Jézus is jászolban született.

Aki közvetlen közlőről megismerte a ruszin népet cs tapasztalásból tudja értékelni, az csak egyet kíván ennek a jóraló, hasznos testvérnépnek, amellyel egy ezredév óta élünk együtt békés egyetértésben. És pedig azt, hogy sürgősen és jószívvel meg kell őket segíteni, ki kell vezetni mai szegény állapotukból, nyomorúságukból s tudatlanságukból, fel kell őket emelni arra a színvonalra, amelyre értelmüknel és értéküknel fogva valók. Hathatós,

belterjes segítség szükséges. A segítség, bármilyen ára legyen is, nem lesz hiábavaló. Megtermi gyümölcsseit. A vek való törődést szeretettel, hűséggel, ragaszkodással viszonzozza Rákóczi népe, a gens fidelissima . . .

Elsősorban munkaalkalmak teremtésével a nép nagy nyomorúságát kell megszüntetni, amely nem utolsó sorban a csehek húsz éves, kíméletlen kizsákmányolásának következménye. Hihetetlen, de rideg tény, hogy a Prágából idehelyezett beamterek még ezt a szánandóan szegény népet is ki tudták fosztani: nem egy sokgyermekes, vagyontalan ruszinon ugyanazévi adóját többször is behajtották s ha már nem volt állatja, amit adóban elhajthattak volna: elvitték az utolsó szegényes párnáját, ruháját is . . . A cseh beamter művésze volt az „adminisztrációnak“ és a szegény ruszinok hajmeresztő történeteket tudnak mesélni a cseh uralom napjaiból ...

A segítség második módja: keilő számú iskola felállítása, hogy a ruszin nép kiemelkedhessek mai szellemi állapotából, ami nagyrészt iskolázatlanságából ered. A ruszin jó anyag, szeret tanulni, művelődni, csak alkalmat, lehetőséget keli nyújtani neki erre.

Hogy ez mennyire így van: íme egy példa a sok közül. Kőrös mező felett, messze fenn a Lopusanka-völgy egyik havasán, lakik egy kis ruszin fiú. Télen-nyáron mindennap bejár a havasról a községbe, a polgári iskolába. A kisfiú szakadt nadrágban, mezít láb, kis kabátban teszi meg a nehéz utat, ami legalább hat-hét órai gyaloglást jelent számára mindennap, dermesztő szelekben, hasig érő hóban éppúgy, mint az ott naponta többször is lezuhogó esőkben. Vonzza a tudomány, az iskola, tanulni akar!

Az olyan nép, amelynek legszegényebbjében annyira benne van a tanulás, a kultúra utáni vágyódás, az megérdemel minden segítséget és támogatást.

A ruszinok nyomorúságát megértő, jólelkű testvéri beavatkozással meg fogjuk szüntetni! . . .

Péchy Horváth Rezső.